

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У ГАЛУЗІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Стан справ у галузі збереження та використання культурної спадщини (КС) свідчить, що нині в Україні історичне середовище більшості міст перебуває у кризовому стані; історично цінна забудова, включаючи пам'ятки архітектури, руйнується та безповоротно втрачається.

Державна система збереження та використання КС в Україні не має належного організаційного, програмно-цільового, матеріального та фінансового забезпечення; державне фінансування є неефективним, оскільки воно неповне і не має системного характеру; велика і розгалужена нормативна база не створює, при цьому, чіткого законодавчого та нормативно-правового поля у сфері охорони КС; недооцінюється той факт, що КС є базою для успішного розвитку туристичної індустрії та важливим чинником соціально-економічного розвитку. В результаті цього, істотно скорочується природний і культурний капітал та звужуються можливості розгортання інноваційних видів діяльності в майбутньому, тобто істотно знижується потенціал сталого розвитку регіонів, зокрема тих, що не володіють значним промисловим або аграрним потенціалом, та країни в цілому.

Необхідно невідкладно приступити до реалізації заходів щодо виходу із кризового стану, в якості яких може виступати відповідна стратегія діяльності, яку варто розглядати як концептуальний підхід до вирішення проблем галузі. Основним інструментом її реалізації має слугувати програмно-цільовий метод.

В Україні застосування програмно-цільового підходу до реалізації комплексів конкретних заходів здійснювалось з початку набуття незалежності, що сприяло підвищенню ефективності системи стратегічного управління розвитком сфери збереження та використання спадщини. Зокрема, станом на середину 2011 р. перебувають у стадії реалізації декілька десятків державних, регіональних (обласних) та місцевих програм збереження та використання окремих об'єктів КС, історичних міст або регіонів. Досвід розроблення та реалізації цільових програм у зазначеній галузі пов'язаний з рядом проблем [1], в тому числі, з відсутністю довгострокової стратегії вирішення проблем галузі, яка в даний час посилюється відсутністю відповідної довгострокової програми - фінансування Загальнодержавної програми збереження та використання об'єктів культурної спадщини на 2004-2010 рр., затвердженої Законом України від 20.04.2004 №1692-IV, завершено у 2010 році, а Проект Загальнодержавної програми охорони культурної спадщини на 2012 – 2022 роки знаходиться в стадії розроблення.

Зазначений довгостроковий стратегічний програмний документ (у вигляді стратегії чи концепції) має бути системою ідей, цілей і найважливіших (пріоритетних) напрямків розвитку сфери збереження

та використання культурної та природної спадщини, що органічно ув'язана з державною соціально-економічною стратегією, вбудована в систему національних пріоритетів та враховує довгострокові загальносвітові соціальні та економічні тенденції росту.

Мета розроблення – обґрунтування та формування стратегії й тактики щодо збереження та використання культурної та природної спадщини України, створення ефективного нормативно-правового, фінансово-економічного та організаційного механізмів реалізації на засадах комплексності, координації та взаємодії щодо вирішення її завдань на міжнародному, національному та регіональному рівнях.

Головна ідея Стратегії – збереження в ім'я використання, використання в ім'я збереження. Головні завдання Стратегії:

- сприяння визнанню особливої ролі КС як структурного стрижня, що поєднує матеріальні й нематеріальні культурні й природні цінності в єдину систему національної спадщини – генетичну основу відродження народу України;

- утвердження культурної та природної спадщини одним із ключових чинників соціально-економічного розвитку України та її окремих регіонів, забезпечення включення об'єктів нерухомої та нематеріальної КС, історичних міст та історико-культурних територій у сучасне життя суспільства;

- упровадження програмно-цільового методу планування, формування та здійснення видатків бюджету, забезпечення формування та реалізації системи довгострокових стратегічних заходів щодо збереження й збалансованого використання національної культурної та природної спадщини;

- створення розвинутої мережі історико-культурних територій та історико-культурного каркаса України, що сприятиме системному збереженню всього культурно-природного простору країни та її окремих регіонів (основу мережі та каркасу повинні становити такі об'єкти та території, як історичні міста, містечка та села, історико-культурні заповідники та музеї-заповідники, садово-паркові комплекси та ландшафти, монастирські, меморіальні, археологічні комплекси та ансамблі, історичні промислові зони, території проживання етнографічних груп та інші можливі типи територій та форми збереження КС);

- збереження та використання історико-архітектурного середовища населених пунктів, і, у першу чергу, занесених до Списку історичних населених місць України;

- створення ефективної моделі фінансового та матеріально-технічного забезпечення, сприятливого організаційно-правового й економічного середовища для розвитку діяльності щодо охорони та використання КС;

- удосконалення державного управління, обліку й контролю за збереженням і використанням об'єктів КС, здійснюваним на сучасному інформаційному рівні;

- подолання кризового стану пам'яток природи, історії й культури, у тому числі, шляхом залучення неурядових організацій і підприємств, громадян і широкої громадськості у вирішення проблем збереження використання спадщини;

- забезпечення кожному громадянину України та міжнародній спільноті вільного доступу до національної КС, інформації про історію й культуру країни як важливої частини світової цивілізації;

- упровадження принципів прозорості, публічності, системності, ефективності та інноваційності державної політики в галузі охорони спадщини.

Стратегія включає наступні основні розділи та напрямки діяльності: „Спадщина” (Охорона та використання нерухомих об’єктів КС; Розвиток історико-культурних заповідників, музеїв-заповідників та інших історико-культурних і природних територій; Збереження й розвиток історичної забудови поселень), “Культура та традиції”, „Ефективне використання КС – потужний ресурс розвитку України”, „Закордонне українство”, „Наука”, „Інформація”, „Просвіта, інформування, залучення громадськості”, „Управління: організація, координація, облік та контроль”, „Кадри”, „Фінансування”, „Законодавство”, „Міжнародне співробітництво”.

Стратегія деталізується цілим блоком концепцій розвитку окремих видів діяльності, її практичне значення полягає у визначенні тактичних та довгострокових напрямів та завдань, реалізація яких передбачається шляхом реалізації існуючих та перспективних цільових програм.

Запропонована стратегія може бути використана в законодавчій, нормотворчій і практичній діяльності державних органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування в сфері збереження та використання КС, при цьому, пріоритетними областями їх діяльності повинні стати відповідні державні, регіональні та місцеві комплексні програми, які розкривають можливості включення спадщини в сучасні системи управління культурними та соціально-економічними процесами, дозволяють забезпечити спадкоємність та самобутність розвитку різних територій, створити передумови для розвитку туризму, науково-освітнього комплексу, народних промислів, удосконалювання інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. *Поливач К.А.* Програмно-цільовий підхід у вирішенні проблем охорони та використання культурної спадщини України // Конструктивна географія: становлення, сучасні досягнення та перспективи розвитку: Тези доповідей міжн. наук.-практ. конф. (28–29 квітня 2006 р.). – К.: Вид-во Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова, 2006. – С. 192–195.